

Grundlagsutskottet

Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2018

INLEDNING

Remiss

Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2018 (B 11/2019 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för betänkande och till övriga fackutskott för utlåtande.

Utlåtanden

Utlåtande har lämnats av

- arbetslivs- och jämställdhetsutskottet AjUU 1/2019 rd
- lagutskottet LaUU 3/2019 rd
- förvaltningsutskottet FvUU 5/2019 rd
- kulturutskottet KuUU 2/2019 rd
- social- och hälsovårdsutskottet ShUU 3/2019 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- riksdagens justitieombudsman Petri Jääskeläinen, Riksdagens justitieombudsmans kansli
- biträdande justitieombudsman Pasi Pölönen, Riksdagens justitieombudsmans kansli
- biträdande justitieombudsman Maija Sakslin, Riksdagens justitieombudsmans kansli.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Berättelsen från riksdagens justitieombudsman innehåller inlägg av justitieombudsmannen och biträdande justitieombudsmännen, en allmän översikt över justitieombudsmannainstitutionen 2018 och avsnitt om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna och laglighetsövervakningen enligt sakområde. Berättelsen ger en överskådlig bild av justitieombudsmannens verksamhet och problemen inom laglighetsövervakningen.

Justitieombudsmannens verksamhet i siffror

Under året inlämnades cirka 5 600 klagomål, vilket är omkring 650 färre än 2017. Det är det näst största antalet klagomål någonsin. Under året avgjordes lite över 5 400 klagomål.

Betänkande GrUB 2/2019 rd

Antalet egna initiativ som avgjordes var cirka 80. Av klagomålen och de egna initiativen resulterade fler än 800, dvs. ungefär 15 procent, i åtgärder från justitieombudsmannen. Under året genomfördes inspektioner av nästan 130 objekt, vilket är något fler än året innan. Ungefär hälften av inspektionerna var oanmälda, det vill säga överraskningsinspektioner.

I slutet av året fanns det inga aktuella klagomål som var över ett år gamla. Det är en viktig utveckling att justitieombudsmannens kansli har kunnat nå målet för handläggningstiden trots att klagomålen har blivit fler, framhåller grundlagsutskottet.

Utskottet går inte närmare in på enskilda avgöranden och ställningstaganden.

Justitieombudsmannens och de biträdande justitieombudsmännens inlägg

Justitieombudsman Petri Jääskeläinen behandlar i sitt inlägg äldre personers rättigheter ur justitieombudsmannainstitutionens perspektiv. Biträdande justitieombudsman Sakslins inlägg om övervakningen av barnets rättigheter och biträdande justitieombudsman Pölönens inlägg om bevakning av rättigheterna för frihetsberövade personer är också förvaltningsövergripande.

Med anledning av det som kommer fram i inlägg och i berättelsen överlag fäster grundlagsutskottet uppmärksamhet vid hur myndighetstillsynen är organiserad. Utskottet har redan tidigare ansett att det är viktigt att se till att justitieombudsmannen har behöriga primära tillsynsorgan att övervaka (GrUB 3/2018 rd, s. 3). Justitieombudsmannens uppgift kan anses vara att komplettera den övriga övervakningen och att säkerställa att arrangemangen kring laglighetskontrollen fungerar på avsett sätt. Särskilda tillsynsmyndigheter som är primära i förhållande till justitieombudsmannen är bland annat regionförvaltningsverken, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården och specialombudsmännen. Utskottet framhåller vikten av att myndighetstillsynen är ordnad på behörigt sätt och att det finns tillräckliga resurser för tillsynen (se också GrUU 64/2018 rd, s. 5).

I samband med att barnskyddslagen ändrades påpekade grundlagsutskottet att riksdagens justitieombudsman i sin laglighetskontroll har uppdagat avsevärda problem kring skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna i samband med begränsande åtgärder som privata barnskyddsanstalter har vidtagit mot barn som placerats i vård utom hemmet (GrUU 64/2018 rd, s. 5). Enligt utskottets uppfattning har problemen inte varit ringa, vilket också framgår av justitieombudsmannens berättelse. Det har bland annat handlat om begränsande åtgärder som inte grundar sig på lag, sättet att genomföra begränsande åtgärder som i och för sig är godtagbara och omständigheterna i samband med dessa samt brister när det gäller kontakten och att höra barn.

För att barns grundläggande fri- och rättigheter ska tillgodoses inom barnskyddet krävs det enligt utskottet också tillräcklig övervakning av barnskyddsanstalterna. Utskottet betonar också vikten av ökad utbildning och medvetenhet bland de anställda inom barnskyddet.

Justitieombudsmannens framställningar om gottgörelse

I berättelsen redogörs det för justitieombudsmannens framställningar om gottgörelse och för ärenden som lett till uppgörelse i godo. Enligt 11 § i lagen om riksdagens justitieombudsman kan

Betänkande GrUB 2/2019 rd

justitieombudsmannen rikta en framställning till en myndighet om att ett fel ska rättas eller ett missförhållande avhjälpas. Gottgörelse för ett fel eller en kränkning av den klagandes rättigheter på grundval av justitieombudsmannens framställning är ett sätt att nå en uppgörelse i godo.

Justitieombudsmannens framställningar om gottgörelse har oftast lett till ett positivt slutresultat. Grundlagsutskottet välkomnar att fokus för justitieombudsmannens verksamhet allt tydligare har förflyttats från tillsyn över myndigheternas verksamhet till främjande av människors rättigheter (se också GrUB 2/2016 rd, s. 1). Utskottet anser det fortfarande som motiverat att justitieombudsmannen i klara fall gör en framställning om förlikning eller gottgörelse för att medborgarna ska komma till sin fulla rätt, för att förlikning ska nås och för att onödiga rättsliga tvister ska undvikas (GrUB 12/2010 rd, s. 4/II, och GrUB 2/2016 rd, s. 2).

Laglighetskontrollen — arbetsfördelning och utveckling av samarbetet

Enligt grundlagen har Finland två högsta laglighetsövervakare, det vill säga riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern i statsrådet, och de har samma behörighet. Bestämmelser om fördelningen av uppgifter mellan justitieombudsmannen och justitiekanslern får dock utfärdas genom vanlig lag, men ingenderas behörighet i fråga om laglighetskontrollen får begränsas.

Grundlagsutskottet har behandlat arbetsfördelningen och samarbetet mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman i sina betänkanden om justitiekanslerns och justitieombudsmannens berättelser för 2014—2017 (GrUB 5/2018 rd, GrUB 3/2018 rd, GrUB 2/2017 rd, GrUB 1/2017 rd, GrUB 3/2016 rd, GrUB 2/2016 rd, GrUB 8/2015 rd och GrUB 7/2015 rd). Uppgiftsfördelningen mellan de högsta laglighetsövervakarna har utretts av en arbetsgrupp som tillsatts av justitieministeriet. Arbetsgruppens betänkande blev klart i juni i år. Utskottet anser att det är viktigt att man snabbt går vidare i frågan, som utskottet har påskyndat redan tidigare.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av berättelse B 11/2019 rd.

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av berättelsen.

Betänkande GrUB 2/2019 rd

Helsingfors 22.10.2019

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Bella Forsgrén gröna
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Olli Immonen saf
medlem Hilikka Kemppi cent
medlem Mikko Kinnunen cent
medlem Anna Kontula vänst
medlem Markus Lohi cent
medlem Mats Löfström sv
medlem Jukka Mäkynen saf
medlem Sakari Puisto saf
medlem Heikki Vestman saml
medlem Tuula Väättäinen sd.

Sekreterare var

utskottsråd Liisa Vanhala.